

delu prvokrat, se je spomnila očetovih besed — izrgala se mu je iz objema in je bežala proti domu — — —

Nekaj dni potem je bil ves drugačen. Bil je sicer prijazen kakor vedno, toda v tej prijaznosti je bilo nekaj hladnega in tujega, nič več ni bilo tiste topline kot nekda in Lenka je bila vsa žalostna.

»Rad te imam, Lenka,« ji je dejal, »toda vidim, da nimaš zaupanja vame... Ti gledaš v meni človeka, ki ne spada v tvoj krog — tujec sem ti, ker si tako vzgojena, da vidiš v vsakem, ki ni rojen v bajti, tujca in sovražnika... Toda verjemi mi, Lenka, da nisem tak, kakršnega me imaš zapisanega v srcu — in srečen bi bil, če bi ti mogel dokazati, da si se varala... Posiavljam se od tebe, Lenka, nikdar več ti ne bom rušil srčnega miru. — Toda če bi se kdaj zgodilo, da bi bila v stiski in bi potrebovala pomoči, tedaj veš, kje sem, in ob vsaki uri ti bom na razpolago...«

Kakor kip je stala Lenka pred njim. Kot ostri noži so padale njegove besede v njeno srce — toda ostala je trdna, podala mu je roko in je tiho dahnila:

»Zbogom!«

»Zbogom, Lenka,« je odzdravil. Nato jo je nalahno objel, nagnil njeno glavo globoko nazaj in dolgo, dolgo ji je gledal v solzne oči... Privil jo je tesno k sebi in jo poljubil... Potem jo je izpuštil iz objema in urnih korakov odšel proti gradu.

Ko je tisti viharni večer Lenka zapuščala očetov grob, je bilo v njenem srcu jasno in mirno. Čutila je, da ni drugega izhoda — zgoditi se mora, česar se je vedno bala, zdaj je vedela, da se bo končno morala odločiti za to poslednje. Na očetovem grobu je našla mir: kot da bi ji bil mrtvi oče dal moči, kot da ji je dahnil mir v razdvojeno dušo...

Naenkrat je stala pred gradom. Kakor nekoč so bila tudi nocoj razsvetljena vsa okna — — — Obstala je za trenutek, nato pa je urnih korakov odhitela po širokih stopnicah navzgor.

Ni vedela, kam naj gre, ni vedela, pri katerih vratih naj potrka — vsa je bila zmedena in jasno ji je bilo le eno: da mora in da ni druge pomoči... Mati umira... od glada in od mraza bodo pomrli bratje in sestre... nikjer usmiljene duše... mora, mora...

Potrkala je na prva vrata, pred katerimi se je ustavila. Srce ji je zastalo: še je čas, še lahko zbeži po stopnicah in se vrne domov... Bilo ji je strašno pri duši... Tedaj pa je že slišala korake v sobi in preden se je zavedla, je zarožljala ključ... in koj nato je zagledala na pragu — njega... Povesila je oči — nitri besede ni mogla izpregovoriti...

»Lenka...« je dejal on, takrat pa se je zgrudila na kolena in pričela ihteti...

Prijel jo je za roko in jo je dvignil.

»Ne jokaj, Lenka,« ji je odgovoril, »vedel sem, da prideš... Vse vem, kako je s teboj... Zdaj pozabi za trenutek na svojo nesrečo in pridi z menoj. Videla boš moj dom in pri meni moraš biti vesela in dobre volje... Nimam rad žalosti krog sebe... Boš videla, tudi tebe bo minila... Samo, da si prišla — ne več, kolikor sem mislil nate in na

tvoje lepe oči... Trdno sem upal, da bo prav gotovo prišel trenutek, ko boš prišla k meni... Zdaj se je izpolnilo: pri meni si, Lenka, pri meni...«

Tako je govoril in jo je peljal naprej po velikem hodniku, polnem luči in cvetja. V prekrasni dvorani sta se ustavila.

»Vsa si mokra, revica,« je rekel nežno in usmiljeno, »takšna ne moreš biti tu... Saj zbolíš, Lenka, in kaj bi bilo potem s tvojimi lepimi očmi...«

Odprl je omaro in ji položil cel kup oblek na otomano — ena je bila lepša od druge...

»Izberi si in se preobleči... Medtem bom pripravil vse, kar ti je treba... Vrnem se kmalu, ti pa delaj kot bi bila doma, Lenka...«

Odšel je in Lenka je ostala sama. Ozrla se je krog sebe in je bila naenkrat vsa srečna. Nič strahu ni čutila v srcu, vsa je bila mirna in pričela si je slačiti svojo uborno, premočeno obleko. Ko je bila preoblečena, je legla na otomano in naenkrat jo je obšla silna utrujenost. Zaprla je oči in sladek mir ji je legel na dušo... Kako bi bilo lepo, če bi bilo vedno tako... če bi mogla takole ležati in sanjati in bi ne bilo nobenih skrbi, nobene bolesti — samo sreča in mir — mir — — —

Tiho so se odprla vrata... Lenki se je zdelo, da sanja... Nato je čutila, da se je nekdo dotaknil njenega čela... po-božal jo je nekdo, čutila je natanko, kako ji mehka, topla roka gladi njeno lice... nato je doslej neznana blaženost obšla vso njeno notranjost... na ustnih je čutila poljub... potem pa je bilo, kot da je mrtva in ne ve ničesar, ničesar več...

Pozna noč je že bila, ko je prišla Lenka domov.

Vse je bilo tiho.

»Spijo,« je rekla in je po prstih stopala nekaj korakov naprej do mize. Odložila je velik zavoj in vsa srečna je pomislila:

»Kako bodo veseli, ko se prebude in vidijo, kaj sem prinesla!«

Stopila je k materini postelji in je tiho zašepetala:

»Mama... prišla sem...«

Presenetite
vaš dom...

z sodobnimi TUNGSRAM KRYPTON žarnicami! Zadovoljni bodete, ker bo razsvetljava boljša, poraba toka pa manjša.

BOLJŠA LUČ, MANJŠI STROSKI!

Vse tiho.

»Mama,« je rekla še enkrat. »Ali spite?«

Sklonila se je nad njo in jo je prijela za roko. Bila je mrzla in trda.

»Mama!« je zakričala Lenka z blaznim glasom.

Tedaj so se prebudili otroci in pričeli jokati.

Lenka je padla na kolena pred materino posteljo in pričela krčevito jokati.

»Mrtva!... O mati! Srce ti je zastalo in jaz nisem bila pri tebi... O, kje sem bila, mati, kje sem bila...«

Dolgo je klečala tako in ihtela. Potem se je dvignila, stopila k mizi in pričela odvijati veliki zavoj.

Vsa mirna je bila in poklicala otroke. »Tako,« je rekla s hladnim glasom in je stala ob mizi kakor mrzel kamen.

»Mama je mrtva, otroci. Ni je več... šla je k očetu... Vi pa ste tu in morate živeti! Zdaj nimate očeta in nimate matere. Zdaj imate samo mene, ki vam moram biti oče in mati. Živeli boste — to bo moja skrb!«

Tako je Lenka nastopila svojo pot.

niga, sicer korektnega, a trdega Nemca, drugi profesorji pa so bili Slovenci, čeprav so morali poučevati nekatere predmete (prirodopis, zemljepis, grščino, zgodovino in fiziko) v nemščini. Seveda so ti profesorji občevali med seboj vedno le slovenski, čeprav so morali nemški uradovati. Takrat, v letu 1906, so bili na tem zavodu m. dr.:

Dr. Anton Dolar, klasični filolog, filozof-estet, nekadilec.

Ivan Fon, klasični filolog, strogi učitelj, velika obilna postava, strasten kadilec.

Anton Jošt, matematik in prirodopisec, »strasten« nekadilec.

Anton Kosi, klasični filolog.

Josip Kožuh, zgodovinar in zemljepisec, očetovska dobričina, skrbnik dijaške kuhinje.

Šolski sluga je bil Josip Kmecl.

Učenec, ki je imel slabo oceno iz vedenja, ni bil oproščen šolnine, ki je znašala takrat 15 goldinarjev ali 30 kron, kar je bilo tako mnogo denarja, da je moral zaradi šolnine marsikateri dijak izstopiti.

Po teh potrebnih uvodnih odstavkih naj sledi priložnostna pesem, kakor jo je zložil v šolskem letu 1907-8. sošolec Josip Podgoršek in ki nam kaže:

1. neusahljivo hrepenenje dijaka po tobaku,
2. narodnostno - uradne razmere na celjski nižji gimnaziji in
3. značaje takratnih profesorjev na tem zavodu.

Glasi se pesem takole:

FORTUNATOVA USODA

Samoočitki:

Po mestu sem hodil,
cigaro kadil,
profesorja srečal,
sem hitro jo skril.

Kesanje vzbudilo
prepozno se je,
zakaj sem oskrnil
s tobakom zobe.

Celjski študent leta 1906.

O rajska roža, herba nicotiana!
Simon Jenko

Je sicer čudno, a vedno resnično: kar je prepovedano, je najboljše in najimennitnejše, pa saj je res tudi nekaj junštva v tem, če si upaš upreti se predpisom. Čim strožja je prepoved, tem slajši je odpor.

Nekoč je bil tobak dijakom prepovedan sicer ravno tako, kakor je danes, a vendar so iz takih prekrškov nastajale cele afere in celo tragedije, medtem ko jim danes sledi komaj ukor. In posledica: junakov tobaka je vedno manj... Tudi v Celju je bilo in je tako.

Pred svetovno vojno je bila v Celju za slovenske dijake »slovenska« nižja gimnazija s popolnoma točnim nazivom: K. K. selbständige Gymnasialklassen mit deutsch-slowenischer Unterrichtssprache in Cilli.

Kakršen je bil naslov, takšno je bilo tudi poslovanje, saj je tudi letno poročilo do zadnje strani popolnoma nemško, le na zadnji strani je naznanilo staršem za prihodnje šolsko leto v slovenščini.

Zavod je imel v tistih časih svojega pedagoškega vodjo Johanna Liesskou-

opraviti z drevesom na grobu. Drevesa, ki so bila tako gojena, da so rastla kakor da bi imela tri vrhe, so sadili na grobovih.

Ta simbol treh stopnic se pojavlja tudi še v pomladnem drevesu, ki se postavlja na čast mrtvim, ko se časti njih spomin. Slovensko pomladno drevo je zeleni Jurij, mlaj, prvotno okrašen na tri vrhe, s tremi pasovi ali gol mlaj s tremi obroči okrog stebela, ki pomeni spet drevo na grobu, usahlo, ki pa bo spet ozelenelo in rodilo. Tako drevo brez listov je morala biti tudi slovenska božična lipa, ker je lipa o božiču gola. Gol je tudi srbski badnjak. Kmet izpod Pece je povedal še, da bo za Jurjevo vstal kralj Matjaž in obesil svoj ščit na lipo, ki bo potem spet ozelenela. Ta lipa o Jurjevem je torej identična s trivršno smreko na Sorškem polju, kjer se bo pri tej sklenil mir med Matjažem in njegovimi nasprotniki; pri lipi, kamor bo Matjaž obesil ščit, pa se bo bila strašna bitka in se končala z zmago Matjaževe vojske. Umevno je torej, da je božično drevo posnemalo tisto drevo, ki stoji na grobu in kjer se bo bila zadnja bitka. Slovensko božično drevo je bila torej gola,

brezlistna lipa, obrezana na tri vrhe, to je, da je imela tri stopnice, tri skupine vej. Božična lipa je bila okrašena, kakor bi morala biti Matjaževa, ko bo vzcvetela, in najbrž je gorela vso noč kakor badnjak. To je bilo upanje na boljše čase, ki je po izgubi samostojnosti še bolj prišlo do veljave.

Danes se tudi božično drevo reformira. Ponekod so uvedli kovinasta božična drevesca, ki se lahko uporabljajo vsako leto. Izgledajo prilično kakor obešalnik, samo da imajo kline za obešanje razmeščene neenakomerno po »deblu«. Slovensko božično drevo bi bilo prav tako, samo da bi moralo imeti kline razvrščene na tri »nadstropja«, ki naj bi pomenila trivršno golo drevo. Mogoče se najde slovenski umetnik, ki nam ga v tem smislu ustvari. Darovi, ki jih sicer slovensko pogansko drevo ne pozna, bi bili obešeni po kovinastih vejah in izgled bi bil še lepši, ker bi bilo vse vidno. Končno pa ni neobhodno potrebno, da v vsem posnemamo stare Slovence. Glavno je, da se zavedamo, da nismo samo kristjani, ki praznujemo rojstvo Odrešenika, temveč tudi Slovenci, ki imamo svojo tradicijo!

Ado Makarovič (Maribor):

Slovensko božično drevo

Kakšno je bilo prvotno slovansko božično drevo, je zanimivo vprašanje posebnost za nas Slovence, ki mislimo, da smo ga dobili od Nemcev. Tudi oni ga namreč imajo od Slovanov na severu. To drevo je v tesni zvezi z vero v prihod umrlega junaka, ki je pri nas postal kralj Matjaž. Kmet pod Peco je pripovedoval Davorinu Trstenjaku, da hodi vsak božični večer na goro in čaka, da mu bo zadišala Matjaževa lipa, ki bo v eni noči vzcvetela in se spet osula. Očividno pomeni ta lipa drevo z groba junakovega, slovansko pogansko božično drevo.

Naše božično drevo je torej lipa in ne iglavec. Če upoštevamo, s kakšno ljubeznijo in tajinstvenostjo so Slovani obdali svojo lipo, nam bo to samo po sebi umevno. Vendar je pod vplivom od zunaj to drevo nadomestil iglavec, ker je iglavec vedno, tudi pozimi, zelen. Krščansko božično drevo je ena stvar, pogansko pa druga. Drevo, okrašeno v zimski, pomeni vstajenje življenja, torej

vstajenje heroja kralja, ki bo odrešil narod.

Ideja o odrešeniku ni samo hebrejska, temveč tudi slovanska in germanska. Izvira iz prastare vere v prvega človeka, ki je identificiran z luno. Kakor se luna izpreminja in umre in spet oživi, tako je človek verjel v vstajenje od mrtvih in čakal odrešenika, to je prvega človeka in kralja. Ta je v teku časa dobival vedno nove poteze po živih resničnih kraljih in junakih, ki so se iz katerega koli vzroka ljudem prikupili, in tako je kralj Matjaž zadnja obleka tega slovanskega junaka, ki ga je pričakoval slovenski svet.

Božično drevo je še danes v tesni zvezi z rojstvom Odrešenika, prav tako je bilo takrat, in še bolj, ker je spominjalo na drevo na njegovem grobu. To drevo je torej spet lipa. Po krščanskem vplivu je pa v slovansko bajko zašla smreka. In sicer je to smreka, ki jo bajka omenja na Sorškem polju in ki je trivršna. To je pa spet znak, da imamo